

SPECIFIČAN NAČIN IZRAŽAVANJA SOCIJATIVNOSTI U RUSKOM JEZIKU

Subjekatske, objekatske i atributske sintagme tipa МЫ (НАС, НАШ) С ТОБОЙ

Ako dva lica, zajednički i istovremeno, vrše glagolsku radnju, ili ako su predmet glagolske radnje koju neko drugi vrši, ili ako nešto istovremeno pripada i jednom i drugom — takvi odnosi se jezički mogu oblikovati na različite načine. Nekad su slovenski jezici znali za oblike dvojine, kojima su se precizno i minimumom jezičkih sredstava izražavali navedeni odnosi. Ali dvojina je kao dosledno izgrađen jezički sistem nestala u slovenskim jezicima, a s njome i sintetički način izražavanja odnosa u koje stupaju dva lica. Iščezavanje jedne jezičke kategorije dovelo je do prebacivanja onih značenja koje je ta kategorija — u našem slučaju dvojina — obuhvatala na druga jezička sredstva. Tako je došlo do toga da se oblicima množine označavaju i dva lica (*mi* = ja i ti, *nas* = mene i tebe, *nama* = meni i tebi . . . , *naš* = moj i tvoj). Ali oblici množine semantički su bili neodređeni i njima se nisu mogli razgraničiti odnosi koji su se iskazivali starom dvojinom i starom množinom. Zato su se oblicima množine dodavali brojevi ili druge zamenice, koji su bliže određivali sadržinu ličnih i prisvojnih zamenica množine. U savremenom srpskohrvatskom jeziku razvila se kombinacija lična zamenica + brojni oblik: *mi* — *mi dvoje*, *mi dvojica*, *mi dve* (u istom značenju: *nas dvoje*, *nas dvojica*, *nas dve*), pozvali su *vas* — pozvali su *vas dvoje* (*vas dvojicu*, *vas dve*), *naši* odnosi — odnosi između *nas dvoje*, i sl. U ruskom jeziku razvila se i utvrdila u navedenom značenju kombinacija lična (ili prisvojna) zamenica množine + predlog *s* + instrumental lične zamenice: *мы* — *мы с тобой*, *мы с ней*, *мы с ним*; *наш* — *наш с тобой*, *наш с ней*, *наш с ним*; *вас пригласили* — *вас с ней пригласили*, *вас с ним пригласили*.

I u srpskohrvatskom i u ruskom jeziku, pored navedenih načina, postoji analitički način iskazivanja subjekatskog, objekatskog i posesivnog odnosa u koje zajednički stupaju dva lica — pomoću sastavnog veznika *i*: *ja i ti*, *mene i tebe* . . . , *moj i tvoj*; *я и ты*, *меня и тебя* . . . , *мой и твой*. Komponente takvog načina iskazivanja socijativnosti gramatički su ravnopravne i imaju isti gramatički lik.

Specifičan način izražavanja socijativnosti, o kome želimo da govorimo, a koji je karakterističan za ruski jezik, predstavlja vezu dveju komponenti, od kojih je jedna gramatički nezavisna, a druga zavisna: *мы с тобой*, *нас с тобой* (*нам с тобой* . . .), *наш с тобой*. I ovde su, međutim, dva lica stvarno jednaka: oba zajedno i istovremeno čine gramatički subjekat, objekat ili atribut u rečenici.

U razmatranju ove specifične jezičke pojave postavili smo dva zadatka. Prvo, da pokažemo kako navedena jezička pojava nije izolovana, nije samo specifičan način iskazivanja subjekta, nego je sistemskog karaktera. U okviru prvog zadatka pokažemo paradigmu analizirane jezičke pojave. Drugo, da pokažemo, na primeru književnih prevoda, ekvivalentne srpskohrvatske konstrukcije i razmotrimo neka pitanja prevođenja s ruskog jezika na srpskohrvatski.

1. Subjektske sintagme

Subjektske socijativne sintagme, prema *Gramatici ruskog jezika* sovjetske Akademije nauka, predstavljaju spoj imenice ili lične zamenice (osim zamenica 1. i 2. lica singulara) s imenicom ili zamenicom u instrumentalu s predlogom *s*. Predikat koji odgovara takvom obliku subjekta u obliku je množine.¹ Samo ako su svi ti uslovi ispunjeni, navedeni tip sintagme u rečenici je subjekat. Tako, na primer, ako je predikat u jednini i slaže se s imenicom/zamenicom u nominativu, samo je imenica/zamenica u nominativu subjekat, a imenica/zamenica u instrumentalu je u rečenici objekat.² Isto tako, ako je u nominativu lična zamenica *я/ты*, predikat mora biti u jednini, a imenica/zamenica u instrumentalu biće objekat.³ U novijoj *Gramatici savremenog ruskog književnog jezika* ovo pitanje se razmatra samo uopšteno, zajedno s drugim sintagmama koje ne idu u navedeni tip: »Позицию подлежащего может занимать также именное словосочетание, называющее некое множество как единое целое, например: *Начались разборки за разборами; Пришли отец с сыном.*«⁴ U *Sintaksi* trojice čeških rusista za navedene subjektske sintagme kaže se: »В этих сочетаниях одно подлежащее формально зависит от другого, но по смыслу они являются сочинёнными <...> Этот тип подлежащего употребляется особенно в тех случаях, когда нужно подчеркнуть, что действие производится обоими деятелями совместно.«⁵

Značenje subjektskih sintagmi navedenog tipa zavisiće od značenja i gramatičke prirode sastavnih komponenti. Najveći broj mogućih semantičkih varijacija obuhvata sintagma *мы с тобой*. *Мы с тобой* može da znači dva lica («ja i ti») ili više lica («mi i ti»). Ako se zadržimo samo na toj prvoj mogućnosti (kad se sintagma odnosi na dva lica), srpskohrvatski ekvivalent može biti obeležen u pogledu roda:

— Ты посмотри кругом, говорит он,
ты только вспомни всех тех, что
ежедневно видим *мы с тобой* в пив-
ной, в кофейне, на улице!

(И. Бунин, *Сны Чанга*, 321)

— Osvrni se oko sebe, kaže on, i seti
se samo svih onih koje svakodnevno
ti i ja vidimo u pivnici, u kavani, na
ulici!

(I. Bunjin, *Čangovi snovi*, prev. N. Nikolić-Bobić, 320)⁶

A može biti i obeležen:

А что он не хозяин, так и *мы с то-
бой* хороши хозяева!

(И. Бунин, *Деревня*, 207)

A to što nije domaćin, pa i *nas dvo-
jica* što ti krasni domaćini!

(I. Bunjin, *Selo*, prev. N. Nikolić, 195)

¹ *Грамматика русского языка*, Москва, Изд-во АН СССР, 1960, т. 2, ч. 1, стр. 381, 498.

² Isto, str. 381.

³ Isto, str. 499.

⁴ *Грамматика современного русского литературного языка*, Москва, »Наука«, 1970, стр. 549.

⁵ Miloslav Kubík, Milan Balcar, Miloslav Dlouhý, *Синтаксис русского языка*, Прага, Státní pedagogické nakladatelství, 1974, str. 103.

⁶ Primere navodimo prema: И. Бунин, *Стихотворения. Рассказы. Повести*, Москва, »Художественная литература«, 1973; I. Bunjin, *Pesme i pripovetke*, Beograd, »Vuk Karadžić« — Moskva, »Progres«, 1976. U zagradi posle primera navodimo naslov, prevodioca i stranu.

U zavisnosti od stvarnog roda dvaju lica na koja se odnosi sintagma *мы с тобой*, srpskohrvatski ekvivalenat će biti »nas dvoje« (ako je 1. lice muškarac, a 2. žena, ili obrnuto), »nas dvojica«, »nas dva« (ako su i prvo i drugo lice muškarci), ili »nas dve« (ako su i prvo i drugo lice ženskog roda). Umesto genitiva lične zamenice 1. lica plurala, koji je ovde običniji, može da dođe nominativ: »mi dvoje«, »mi dvojica«, »mi dve«.

Sintagme *мы с ней*, *мы с ним* takođe se mogu odnositi na dva lica (»ja i ona«, »ja i on«) ili na više njih (»mi i ona«, »mi i on«), ali su obeležene u pogledu roda drugog lica. Zato je kod njih broj kombinacija manji. Ako se sintagma *мы с ней* odnosi na dva lica, srpskohrvatski ekvivalenti biće: »ja i ona«, »mi (nas) dvoje« (ako je prvo lice muškarac), »mi (nas) dve« (ako je prvo lice žena). Pogledajmo primer!

Я чувствовал, что вот-вот *мы с ней* не выдержим нашей неполной близости (...)

(И. Бунин, *Натали*, 459)

Osećao sam da *nas dvoje* nećemo još dugo izdržati u našem još nepotpunom zbliženju (...)

(I. Bunjin, *Natali*, prev. N. Nikolić, 470)

Ista moguća značenja ima sintagma *мы с ним*, samo što je drugo lice muškarac, pa umesto »nas dve« biće kombinacija »nas dvojica« (ako je i prvo i drugo lice muškarac).

Srpskohrvatske sintagme tipa *nas dvoje* neodređenije su u pogledu lica od ruskih sintagmi tipa *мы с тобой*. Ruski ekvivalenti sintagme *nas dvoje* su, zavisno od konteksta, »мы с тобой«, »мы с ней«, »мы с ним«; *nas dvojica* mogu značiti »мы с тобой«, »мы с ним«; *nas dve* — »мы с тобой«, »мы с ней«.

Sintagme tipa *мы с сестрой*, u kojima je u instrumentalu imenica, imaju manji broj mogućih prevodnih ekvivalenata (ovde: »ja i sestra«, »mi i sestra«):

В тяготенье к Сухдолу, в обольщении его стариною долго жили и *мы с сестрой*.

(И. Бунин, *Суходол*, 219)

I mene, i sestru je dugo privlačio Suvodol, dugo smo bili opčinjeni njegovom starinom.

(I. Bunjin, *Suvodol*, prev. M. Jovanović, 208)

Ako je prva komponenta sintagme lična zamenica drugog lica množine imaćemo sledeće odnose na konfrontativnom planu: *вы с ней* — »ti i ona« (»vas dvoje«, »vas dve), »vi i ona«; *вы с ним* — »ti i on« (»vas dvoje«, »vas dvojica«), »vi i on«; *вы с сестрой* — »ti i sestra«, »vi i sestra«.

Prva komponenta sintagme može biti lična zamenica trećeg lica (i jednine i množine). Semantički su neodređenije sintagme u kojima je u nominativu lična zamenica trećeg lica množine. Subjekatska sintagma *они с Катей* može da znači »on i Kaća«, »ona i Kaća«, »oni i Kaća«, »one i Kaća«, time što kontekst ukazuje na aktuelno značenje sintagme:

Они с Катей еще не переступили последней черты близости, хотя позволяли себе в те часы, когда оставались одни, слишком многое.

(И. Бунин, *Митина любовь*, 339)

Kaća i on još nisu prekoračili poslednju granicu intimnosti, mada su u trenucima kada su ostajali sami dozvoljavali sebi isuviše.

(I. Bunjin, *Mičina ljubav*, prev. M. Jovanović, 340)

Navešćemo još jedan primer u kome je sintagma *они с Катей* upotrebljena u istom značenju, ali je dobila drugačiji prevodni ekvivalenat:

Они с Катей шли в двенадцатом часу утра вверх по Тверскому бульвару.

(там же, 335)

Išao je pred podne s Kaćom Tverskim bulevarom.

(isto, 336)

U originalu su oba lica subjekat i naglašeno je da oni vrše radnju zajednički. U prevodu je subjekat samo jedno lice (*on*) i akcenat je na njegovoj radnji, dok se radnja koju vrši drugo lice (*Kaća*) shvata kao popratna, više kao okolnosti u kojima se odvijao rečenički predikativni odnos (*on je išao*). Zato sintagma *on s Kaćom* i nije prevodni ekvivalent ruske subjekatske sintagme *они с Катей*.

I najzad imamo slučajeve kad su i prva i druga komponenta sintagme imenice: »*Пришли отец с сыном.*« Takvi primeri su semantički određeni u meri u kojoj su određene komponente sintagme, tako da imamo jedan mogući prevodni ekvivalent (u navedenom primeru: »*Došli su otac i sin.*«).

Zanimljivo bi bilo razmotriti sintagme tipa *мы с тобой, отец с сыном* u svetlu učenja o funkcionalnoj perspektivi rečenice u slovenskim jezicima. U kakvom je odnosu mesto dveju komponenti sintagme (dvaju vršilaca radnje) prema semantičkoj organizaciji rečenice? Drugim rečima, da li promena mesta komponenti utiče na semantički naglasak rečenice? Odgovor na ta pitanja od značaja je i za prevodenje subjekatskih socijativnih sintagmi sa ruskog na srpskohrvatski jezik.

U nekim slučajevima mesto komponenti biće fiksirano:

1° Ako je jedan od vršilaca radnje sam govornik (prvo lice jednine), prva će komponenta biti zamenica *мы*.

2° Ako je jedan od vršilaca radnje drugo lice jednine, a prvo lice ne učestvuje u vršenju radnje, prva komponenta biće lična zamenica *вы*.

3° Ako je jedan od vršilaca radnje treće lice izraženo ličnom zamenicom, a prvo i drugo lice ne učestvuju u vršenju radnje, prva komponenta će biti *он, она, они*.

Ako su pak vršioci radnje samo treća lica izražena imenicom (vlastitom ili zajedničkom), na prvom mestu, tj. u nominativnom delu sintagme, može biti i jedna i druga komponenta. Izbor jedne ili druge komponente zavisice od opredeljenja govornog lica. A »svako takvo opredeljenje govornog lica, ističe M. Ivić, ma koliko bilo nasumce izvršeno, automatski znači određenu perspektivizaciju događaja (tj. davanje prednosti jednom aspektu nad drugim).«⁷

Navešćemo primere iz Bunjinove pripovetke *Čangovi snovi* i srpskohrvatskog prevoda N. Nikolić-Bobić. Junaci pripovetke, psić Čang i njegov gazda kapetan, obavljaju zajednički mnoge radnje, što pripovedač izražava subjekatskom sintagmom *Чанг с капитаном* ili *капитан с Чангом*. Može li se uočiti neka motivisanost u izboru jedne ili druge sintagme? Na to pitanje odgovoriće nam širi kontekst:

Чанг стар, Чанг пьяница — он не дремлет.

На дворе, в городе Одессе, зима. Погода злая, мрачная, много хуже той, китайской, когда Чанг с капитаном встретили друг друга. <...>

Čang je star, Čang je pijanica — on stalno drema.

Napolju, u gradu Odesi — zima. Opako vreme, tmurno, mnogo gore od onog u Kini kad su se Čang i kapetan sreli. <...>

⁷ Milka Ivić, *Problem perspektivizacije u sintaksi*, Južnoslovenski filolog, knj. XXXII, 1976, str. 41.

В такие дни жизнь в городе начинается не рано. Не рано просыпаются и Чанг с капитаном. Шесть лет — много это или мало? За шесть лет Чанг с капитаном стали стариками (...)

(313)

Часто говорит теперь капитан, сидя в пивной: »Помни, человек, с юности твоей те тяжелые дни и годы, о коих ты будешь говорить: нет мне удовольствия в них!« Все же дни и ночи по-прежнему существуют, и вот опять была ночь, и опять наступает утро. И капитан с Чангом просыпаются.

Но, проснувшись, капитан не открывает глаз.

(314)

Takvih dana život u gradu ne počinje rano. Ne bude se rano ni Čang ni kapetan. Šest godina — je li to mnogo ili malo? Za šest godina Čang i kapetan su postali starci (...)

(312)

Često sada kapetan, dok sedi u pivnici, kaže: »Misli, čoveče, od mladosti svoje na one teške dane i godine za koje ćeš govoriti: nemam u njima nikakva zadovoljstva!« A svi⁸ dani i noći postoje kao i ranije, i opet je, evo, bila noć i opet se rađa jutro. I kapetan i Čang se bude.

Ali, iako se probudio, kapetan ne otvara oči.

(313)

Šta govore ovi primeri?

Pripovedač na prvo mesto stavlja ono lice koje je bliže govornoj situaciji, koje je u središtu pripovedačeve pažnje, s čije se pozicije posmatra glagolska radnja. U prvom odlomku govori se o Čangu: daju se njegove osobine, u njegovoj svesti duboko je urezan dan kad su se on i kapetan sreli i kad je on napustio domovinu. Zato je i sintagma tri puta u obliku Чанг с капитаном. U drugom odlomku govori se o kapetanu, on razmišlja o prolaznosti života, njegovu buđenje mnogo je više vezano za kontekst nego Čangovo. Pripovedač zato menja mesto vršilaca glagolske radnje pa sintagma ima oblik: капитан с Чангом.

Posle ovih razmatranja čini nam se da se mogu staviti primedbe na neka navedena prevodilačka rešenja s gledišta funkcionalne perspektive. U rečenici »Они с Катей еще не переступили последней черты близости« — »Каца и он još nisu prekorачili poslednju granicu intimnosti« prevodilac je, po našem mišljenju, neopravdano zamenio mesto vršilaca radnje. On, Mića, u središtu je autorove pažnje, pisac prati njegovu ljubav (što se vidi i po naslovu pripovetke). Isto tako, u spontanom razgovoru sintagma »ja i ti« prirodnija je od one koja je u prevodu prvog primera (»seti se samo svih onih koje svakodnevno ti i ja vidimo«).⁹ Izvorna subjekatska sintagma odlika je spontanog govora i njome se ne ističe sabesednik, kao što proizilazi iz prevoda.

⁸ Da li je u originalu »всё же дни и ночи по-прежнему существуют«, kako je prevedeno, ili »всё же дни и ночи по-прежнему существуют« (»ipak dani i noći postoje kao i pre«)? Ovo drugo nam se čini verovatnijim.

⁹ Radovan Košutić ruske socijativne sintagme tipa *мы с тобой, брат с сестрой* dosledno prevodi sintagmama s veznikom *i*, pri čemu uvek na drugo mesto stavlja imenicu ili zamenicu koja je u ruskom jeziku stajala u instrumentalu: *послать что отцу с матерью, послати што осу i матери*; *приехали брат с сестрой*, *дошли су брат i сестра*; *пришли муж с женою*, *дошли су muž i žena*; *утешь нас с матерью*, *утеши мене i mater*; *если мы с тобой ошиблись*, *ako smo se ja i ti prevarili*; *мы с вами попутчики*, *кажется, ми (ja i vi) kao da smo saputnici*; *мы прочли с ним всю нагорную проповедь*, *pročitah s njim (tj. ja i on zajedno) svu...* (Rad, Košutić,

2. Objekatske sintagme

Videli smo da se u ruskoj gramatičkoj literaturi specifičan način izražavanja socijativnosti tretira kao poseban tip subjekta. To je svakako zato što subjekatske socijativne sintagme, za razliku od objekatskih i atributskih, predstavljaju upravne sintagme i za njih je važno pitanje kongruencije predikata. Razmatranu jezičku pojavu moramo, međutim, posmatrati u sistemu, u kome ona funkcioniše. Sintagma tipa *мы с тобой* gramatički je subjekat i osnovni oblik (nominativ) u paradigmi socijativnih sintagmi. Prva komponenta sintagme određuje mesto sintagme u paradigmi, dok je druga komponenta (*s + instr.*) nepromenljiva.

Socijativna sintagma može biti logički subjekat u bezličnoj rečenici (dativ):

— Видишь, братец, вот это и есть Красное море. Надо нам с тобой пройти его поумнее <...>

(И. Бунин, *Сны Чанга*, 318)

— Vidiš, bratac, ovo ti je Crveno more. Treba da ga ti i ja prođemo što veštije <...>

(I. Bunjin, *Čangovi snovi*, prev. N. Nikolić-Bobić, 317)

Genitiv poredenja imamo u primerima:

— Разве глупее нас с тобой были все эти ваши Будды, а послушай-ка, что они говорят об этой любви к миру и вообще ко всему телесному <...>

(там же, 319)

— Zar su gluplje od nas dvojice bile sve te vaše Bude, a čuj-der šta oni kažu o toj ljubavi prema svetu i, uopšte, prema svemu telesnom <...>

(isto, 318)

Бабушка-то ваша Анна Григорьевна куда как рано ручки белые сложила! Не хуже моего батюшки с матушкой.

(И. Бунин, *Суходол*, 217)

Vaša baka Ana Grigorjevna je još koliko rano skrstila bele ruke! Kao i moji otac i majka.

(I. Bunjin, *Suvodol*, prev. M. Jovanović, 205)

Socijativna sintagma može da bude direktni objekat u rečenici:

<...> Сам бог отметил их с барышней губительным перстом своим — им ли было бояться людей!

(там же, 260)

<...> Sam bog je nju i gospođicu obeležio svojim kobnim prstom — pa zar da se plaše ljudi!

(isto, 253)

Komponente socijativne sintagme, videli smo, stvarno su paralelne, iako je jedna od njih izražena zavisnim gramatičkim oblikom. Tako i u navedenom primeru objekat glagola *отметить* su podjednako i *она*, i *барышня*. U srpsko-

Primeri književnoga jezika ruskog. III. Rečnik, 3. izd., Beograd, 1926, str. 301. i 357). Jedino u primeru koji smo poslednji naveli Košutić daje dve prevodne varijante. Čini nam se da kontekst prvu od njih isključuje:

— Послушай Алей, сказал я ему однажды, — отчего ты не выучишься читать и писать по-русски? <...>

Мы принялись с следующего же вечера. У меня был русский перевод Нового Завета, — книга, не запрещённая в остроге. Без азбуки, по одной этой книге, Алей в несколько недель выучился превосходно читать. <...>

Однажды мы прочли с ним всю нагорную проповедь. Я заметил, что некоторые места в ней он проговаривал как будто с особенным чувством. (*Tekstovi*, str. 28).

hrvatskom jeziku komponente sintagme su i gramatički jednake, u istom su padežu.

U odričnoj rečenici socijativna sintagma može biti i drugačije prevedena:

— Не будет, Чанг, любить нас с то- — Неће нас, Čang, voleti ta žena!
бой эта женщина!
(И. Бунин, *Сны Чанга*, 323) (I. Bunjin, *Čangovi snovi*, prev. N. Nikolić-Bobić, 322)

I u ruskom jeziku ista misao može se saopštiti sa samom ličnom zamenicom *нас* (kako stoji u prevodu): »Не будет любить нас эта женщина«. U ličnoj zamenici prvog lica množine uvek je sadržano prvo lice jednine, subjekat-govornik. Ali se iz samog oblika zamenice ne može videti na koga se pored govornika ona odnosi. A, videli smo, upravo specifičan način izražavanja socijativnosti služi za bliže određivanje lične zamenice u množini. Kako je predikat rečenice u odričnom obliku, objekatska sintagma može se izraziti dvostrukim veznikom *ni* (*ni mene ni tebe*), ali i veznikom *i* (*mene i tebe*).

3. Atributske sintagme

Atributske socijativne sintagme su zavisne sintagme i stoje uz imenicu (ređe uz imeničku zamenicu) u funkciji atributa: *наш с тобой дом*, *дом у нас с тобой*. Te atributske socijativne sintagme mogu biti kongruentne i nekongruentne. U gornjim primerima kongruentna je sintagma *наш с тобой*, zato što se njen gramatički upravni deo (*наш*) slaže sa imenicom uz koju sintagma stoji (*дом*) u rodu, broju i padežu. Nekongruentna je sintagma *у нас с тобой*, zato što se njen upravni deo ne slaže s imenicom *дом*, nego je uvek u istom obliku.

Kongruentne socijativne sintagme Veliki rečnik sovjetske Akademije nauka tumači ovako: Предлог с (со), »присоединяя местоимение или существительное к притяжательному местоимению «наш», «ваш», указывает на лицо, которому принадлежит или присуще что-либо так же, как и другому лицу.«¹⁰ I daje primere: *Наше с вами имущество. Ваша с сыном черта*.

U ovoj grupi atributskih sintagmi pojavljuju se sledeće kombinacije:

a) Posesivna zamenica *наш* + с + lična zamenica drugoga lica (*наш с тобой*, *наш с вами*):

Натали, Натали, а как же *наш-то* Добро, Натали, а како stoji stvar
с тобой роман? с *нашом* ljubavi?
(И. Бунин, *Натали*, 453) (I. Bunjin, *Natali*, prev. N. Nikolić, 463)

b) Posesivna zamenica *наш* + с + lična zamenica trećega lica (*наш с ней*, *наш с ними*):

⟨...⟩ Она была загадочна, непонятна для меня, странны были и *наши* ⟨...⟩ Bila je zagonetna, nedokučiva
с ней отношения — совсем близки за мене, čudan je bio i *наш* odnos —
мы все еще не были ⟨...⟩ sasvim bliski još nismo bili ⟨...⟩
(И. Бунин, *Чистый понедельник*, 484—485) (I. Bunjin, *Čisti ponedeljak*, prev. N. Nikolić-Bobić, 498)

¹⁰ *Словарь современного русского литературного языка*. Москва-Ленинград. Изд-во АН СССР, 1962, т. 13, стлб. 23—24.

v) Posesivna zamenica *наш* + *с* + zajednička ili vlastita imenica u instrumentalu (*наш с сыном, наш с Соней*):

⟨...⟩ Я чувствую нечто вроде любви и к Натали, и не потому, что она будто бы красавица, а потому, что она уже стала *нашей с Соней* тайной соучастницей, — отчего же нельзя любить двух?

(И. Бунин, *Натали*, 455)

⟨...⟩ I prema Natali osećam nešto kao ljubav, ne zato što je lepotica, nego stoga što je već postala *moja i Sonjina* tajna saučesnica. Pa zašto se obe ne mogu voleti?

(I. Bunjin, *Natali*, prev. N. Nikolić, 466)

g) Posesivna zamenica *ваш* + *с* + lična zamenica trećeg lica u instrumentalu (*ваш с ней, ваш с ним, ваш с ними*)

d) Posesivna zamenica *ваш* + *с* + zajednička ili vlastita imenica u instrumentalu: *ваш с сыном, ваш с Соней*:

Потом вдруг, сообразила, что не имею основания не верить вам... и что, в сущности, какое же мне дело до *ваших с Соней* чувств?

(там же, 462)

Tada sam najednom shvatila da nemam osnova da vam ne verujem... i da me se, u stvari, ne tiču *vaša i Sonjina* osećanja.

(isto, 474)

Kao što se iz navedenih primera vidi, srpskohrvatski prevodni ekvivalenat je ili posesivna zamenica prvog, odnosno drugog lica množine (*наш, ваш*), što je neodređenije od socijativne sintagme u ruskom jeziku, ili dvočlani prevodni ekvivalenat (prvi član posesivna zamenica *мой, твой, наш, ваш*, drugi član posesivna zamenica *твой, ваш, njen, njegov, njihov*, odnosno posesivni pridev). Taj drugi prevodni ekvivalenat biće određeniji od originala, precizniji, jer će ukazati da li je prvo lice u jedнини или u množини. Ovde se ne uzimaju u obzir moguće transformacije konstrukcije u zavisnosti od značenja imenice uz koju atributivna sintagma socijativnog tipa stoji. Tako, iz gornjih primera, ako imenica predstavlja pojam koji znači uzajamnost, moguće su transformacije: *наши odnosi* — *наши међусобни odnosi* — *odnosi između нас двоје*.

Nekongruentna atributska sintagma razlikuje se od analizirane kongruentne samo u tome što joj je prva komponenta posesivni genitiv. Ako je prva komponenta sintagme genitiv s predlogom *у*, nastaje polupredikativna pozicija:

Потолок *у Чанга с капитаном* низкий, комната большая и холодная.

(И. Бунин, *Сны Чанга*, 313)

Čangova i kapetanova tavanica je niska, soba velika i hladna.

(I. Bunjin, *Čangovi snovi*, prev. N. Nikolić-Bobić, 312)

Gornji primer mogao bi se превести posesivnom rečenicom (*Čang i kapetan itaju nisku tavanicu...*), naročito da je drugačiji red reči u izvorniku (*у Чанга с капитаном потолок низкий...*).

Osnovni srpskohrvatski ekvivalenat ruskih sintagmi tipa *мы с тобой, нас с тобой, наш с тобой* su, dakle, sintagme tipa *ja i ti, мене i тебе, мой i твой*. U dosadašnjoj analizi smo zapazili i druge mogućnosti. Umesto veznika *i* u odričnim rečenicama može doći veznik *ni...ni*:

Запомни: *наша с тобой* песня спета. И никакие свечи *нас с тобой* не спасут.

(И. Бунин, *Деревня*, 207)

Упамти: *ti i ja* smo svoje opevali! I nikakve sveće neće *ni мене ni тебе* spasti.

(I. Bunjin, *Selo*, prev. N. Nikolić, 195)

Kad sintagma ima uopšteno-lično značenje, u prevodu može doći veznik *ili*. Isto važi i obrnuto, za prevođenje srpskohrvatskih sintagmi sa veznikom *ili* uopšteno-ličnog značenja:

Ono, to vrijeme, ne vidi se *mojim ili tvojim* očima — zato je za nas ništa; ali, pošto je sve u njemu i pošto se ono, kako samo hoće, igra s čovjekom, sa šumama i kamenjem, ono je sve i sudbina svega u njemu je zapisana.

(M. Lalić, *Hajka*, 218)

Оно, это время, для *наших* с тобою глаз незаметно, мы его не видим, и потому оно представляется нам ничем; но в нем заключено все, оно играет, как вздумается, человеком, лесом или камнями, судьба всего записана в нем.

(М. Лалич, *Облава*, пер. И. Дорбы, 215)¹¹

Analizirane socijativne sintagme mogu se prikazati u vidu paradigme:

- | | |
|-----------------|---|
| N. МЫ С ТОВОЙ | N. НАШ (НАШЕ, НАША, НАШИ) С ТОВОЙ |
| G. НАС С ТОВОЙ | G. НАШЕГО (НАШЕЙ, НАШИХ) С ТОВОЙ |
| D. НАМ С ТОВОЙ | D. НАШЕМУ (НАШЕЙ, НАШИМ) С ТОВОЙ |
| A. НАС С ТОВОЙ | A. НАШ (НАШЕ, НАШУ, НАШИ) С ТОВОЙ
(дом, имущество, книгу, книги)
НАШЕГО (НАШУ, НАШИХ) С ТОВОЙ
(сына, дочку, детей) |
| I. НАМИ С ТОВОЙ | I. НАШИМ (НАШЕЙ, НАШИМИ) С ТОВОЙ |
| L. НАС С ТОВОЙ | L. НАШЕМ (НАШЕЙ, НАШИХ) С ТОВОЙ |

Sintagme tipa *y Čanга с капитаном* (потолок) ponašaju se kao nepromenljive imenice — zadržavaju isti oblik nezavisno od padeža, roda i broja imenice uz koju stoje.

¹¹ Primer navodimo prema: Mihailo Lalić, *Hajka*, 5. izd., Beograd, »Nolit«, 1974; Михаилo Лалич, *Облава*, пер. И. Дорбы, Москва, »Художественная литература«, 1976.

Dora Maček-Riffer

О СЛИКОВИТОМ ИЗРАЖАВАНЈУ

Metaforičko ili slikovito izražavanje je pravo čudo uspješnog sporazumijevanja, dakako, ako je ono zaista i uspješno. U komunikacijskom procesu, dakle u procesu sporazumijevanja, smetnje su veoma česte, bez obzira na to da li je komunikacija auditivna (slušanje i govorenje) ili vizualna (pismo, drugi znaci), a proizlaze i iz situacije i iz samog jezika. Osim buke, tihe ili nerazgovijetne